

Sinte-Katriena

Sinte-Katriena zingen is zoals zoveel andere huis-aan-huisgezangen een vorm van bedelzingen. Waar men in andere gemeentes Driekoningen, Sint Maarten, of zoals in Schoonbroek, Goriën gaat zingen ter ere van de Heilige Gregorius, gaan de kinderen in Arendonk elk jaar op 25 november Sinte-Katriena zingen. Gewapend met een lampionneke van bij Cavou, een uitgeholde biet of een pillampje in een bruine zak en voorzien van een boodschap-pentas met daarop de reclame van een van de omliggende warenhuizen, trekt de jeugd van deur tot deur in de hoop om tegen acht uur 's avonds hun kabas vol te hebben met Leo's, guymouvekes, repen chocolade, een minder gegeerde appel of een zeldzaam eurocentje.

Volgens de legende kwam Katriena (St. Catharina) uit een oud patriciërsgeacht. Al op jonge leeftijd beloofde zij aan Jezus om maagd te blijven tot aan haar dood. Dat was tegen de zin van de Romeinse keizer die haar met alle mogelijke middelen probeerde te overtuigen om zijn minnares te worden: er kwamen foltering en filosofen bij te pas. Toen dat niet hielp werd zij geradbraakt en op de brandstapel gezet: geen van beiden lukte. Tenslotte werd zij in het jaar 307 na Christus onthoofd. De legende stopt hier niet, want uit de halswonde stroomde melk die de stad van de pest bevrijdde. In 800 n.C. werd haar intact lichaam teruggevonden in de buurt van de Sinaïberg. Sindsdien wordt St. Catharina vereerd als patrones tegen de pest, van de kantklosters en als behoedster van de kuisheid. Tot zover de legende. Vanwege het gebrek aan betrouwbare historische bronnen werd St. Catharina in 1969 niet meer opgenomen in de heiligenkalender. In 2001 is zij weer teruggekomen op de Romeinse Martelaarskalender. Het wordt namelijk onwaarschijnlijk geacht dat een dergelijke grootschalige verering op helemaal niets gebaseerd zou zijn.

Hoe Sinte-Katriena in de Arendonkse folklore terecht is gekomen is moeilijk te achterhalen. In "Geschiedenis van Arendonk" door pastoor Coveliers wordt melding gemaakt dat in oude manuscripten uit 1553 en 1558 de stichting van een Catharina-altaar in de toenmalige parochiekerk wordt vermeld. Door de opvolgende eeuwen heen werden er jaarlijks H. Missen opgedragen ter ere van Sinte-Katriena. Dat gebruik verwaterde, want in het begin van de 20ste eeuw zijn het nog alleen de meisjes van de "aangenomen School" – de leerlingen van de nonnekensschool – die de Mis bijwonen. Ook Coveliers vermeldt geen begindatum van de tijd waarin de rondgang met lampionnekes begon:

"...Op Ste Katharina (25 Nov.) zoodra het schemerdonkert, verschijnen in de straten talrijke groepen kinderen, jongens en meisjes. Allen dragen een lichtbakje van eigen maaksel, soms gansch eigenaardig, of tegenwoordig ook wel aangekochte ballonnekens. In groepen gaan zij van deur tot deur en zingend luid en hel:...."

*"Sinte Katriena , Phille – Phillemina
Een kaarsken van 'ne cent
Over een kaarsken – over een kaarsken
Al wie daar niet over en kan
Over een kaarsken van 'ne cent
Laat ons – Laat ons
'n goeden avond – 'n goeden avond
Laat ons – laat ons
Een goeden avond
Onder ons."*

Mede door de commercialisering van het Katrienagebeuren, de mobiliteit van de kinderen en de aantrekkingskracht van het gemeentelijk centrum verplaatste het Sinte-Katrienazingen zich van de wijken naar het Arendonkse marktplein en bijhorende straten: De winkeldeuren stonden open, de plaatselijke velomakers begonnen curryworsten te bakken, er moest niet meer gezongen worden dan hooguit "Sinte-Katriena", de kabas openhouden en naar de volgende winkeldeur.

Eeuwenoude folklore dreigde zo te verdwijnen in een commerciële bedoening. Het gemeentebestuur greep in en door het gratis verstrekken van ingrediënten om wafels en pannenkoeken te bakken aan de plaatselijke buurtcomités en lokale verenigingen kreeg de folklore terug de bovenhand. Op hun weg naar de microfoons aan het gemeentehuis blijven de zangertjes steeds vaker in wijken en straten hun zangkunsten tonen. Ook zij denken namelijk commercieel: waar men op de Mèt met zo'n zes à zevenhonderd en in rijen dient aan te schuiven voor een babbelut, kan men in de buurten waar ze wonen rekenen op een grotere bijdrage aan hun boodschappentas. Blij dat ze nog eens "Sinte-Katriena" horen, veranderen de bewoners de babbelutten in Cha-cha's en Leo's. Het systeem werkt en brengt ook de verbondenheid van de buurt weer tot leven: op een centraal punt van de straat of in de buurt van de vereniging verschijnen ook versnaperingen voor de ouders, voor de kinderbegeleiders en voor de uitbaters van de kraampjes: jenever, limoncello en links of rechts al eens een "Duvel" ... Sinte-Katriena zou last gehad hebben met het behoud van haar kuisheid op haar feestdag! 25 november is dus een feestdag voor de gastvrijheid in Arendonk. Maar niet iedereen doet zijn voordeur open: het licht in de gang gaat uit en op het herhaaldelijk gezang van ".... é kjeske vur ne cent" blijft binnen alles stil. De jeugd evenwel reageert daar gepast op: In plaats van Katriena te eren wordt er overgeschakeld naar een iets expressiever manier om hun gedacht te laten kennen aan de gierigaard die achter de bewuste voordeur woont. Het wordt dan:

*"Hoog huis, leeg huis,
D' er zit een gierige pin in huis".*

Veel helpt het niet, maar het wordt wel doorgegeven aan kandidaat-zangers: "Daar moet ge niet gaan zingen, die doen toch niet open".

De dag van vandaag zingt men dat niet meer: er staan genoeg huizen in Arendonk om uw kabas vol te krijgen.

Appartementen daarentegen zijn wel een probleem bij de zingende jeugd: op welke bel van de 14 of 36 moeten ze nu duwen om gehoor te krijgen? Appartementen worden dus ook overgeslagen.

Het repertorium aan liedjes is door de jaren heen beperkter en kleiner geworden. Pastoor Coveliers refereert in zijn boek van 1937 naar een poging van een zuster-onderwijzeres om een meer profane versie toe te voegen aan de zingende kinderen. Het bleef bij een verdienstelijke poging van de nonnekens en alleen de hoogbejaarde zangers van destijds herinneren zich nog:

*Wil met ons vandaag herdenken
Sinte katrien, die heil'ge maagd.
Hare voorspraak moogt U schenken
Alles wat gij Gode vraagt,
Krist'ne jeugd, viert met vreugd
Sinte Katriena's groote deugd.*

Jan Goris, oud-burgemeester en kenner van de Arendonkse folklore beschrijft in zijn boek uit 1939 "Het vizirgat" een van ouds gekende liedjes:

*Sinte Katriena... Sinte Katriena!
Een pjerke met wat smout.
En zijt ge daar niet mee content
Koopt dan een kjesken in Borgerhout.*

Na de eerste wereldoorlog werd het liedje dat we vandaag nog kennen en in ons collectief geheugen is vastgeroest, uitgebreid met het eindrefrein:

*Laat ons, laat ons, den goeien avond
Den goeien avond.
Laat ons, laat ons
Den goeien avond onder ons.*

Deze tekstaanpassing heeft de jaren doorstaan en anno 2023 is het op 25 november dé nummer 1-hit op de Arendonkse pop-polllijsten.

De commercialisering van het Sinte-Katrienazingen nam in de jaren '60 van de vorige eeuw een boost. Op initiatief van de plaatselijke KSVA, de Koninklijke Sport- en Veloclub van Arendonk, die het beu was om altijd naar blote coureursbenen te kijken, werd besloten om een jaarlijkse Miss Katrientje te organiseren. De laureate zou acte de présence geven bij de lokale kermiskoersen, de stijfdeftige stadsvaderen helpen bij het doorknippen van lintjes en met het Sinte-Katrienafeest mandarijntjes uitdelen aan het gemeentehuis. De lokale middenstand werd opgetrommeld om een mooie prijzenkast samen te stellen en in 1963 was het zover. De verkiezingen zouden, met een onderbreking van 1970 tot 1981, duren tot in 1995. In al die jaren passeerden éénentwintig pronte jonge dames het podium. Nu, na zoveel jaren, zijn deze Katrientjes nog altijd fleurige dames. De keuze destijds, van zowel de jury als van het publiek, is een terechte keuze gebleken.

De katrientjesverkiezingen zijn enkel nog een herinnering, maar het katrientjeszingen is springlevend. Laten we hopen dat onze vluchtige tijd nog ruimte laat voor al die kinderen die uitkijken naar weer een volle kabas met snickers, marsen en alle mogelijke appelsoorten... en die eurocentjes mogen gerust afgerond worden naar een halve euro, een hele mag ook.

Bronnen:

- Lodewijk Coveliers, "Geschiedenis van Arendonk"
- Jan Goris, "het Vizirgat"
- Wikipedia, Catharina van Alexandrië
- "Arendonk, verrassend eigenzinnig": Staf Lasters, Marinus
- Van Rooij, Frans Van Deuren.